

ד. אביי הורה במעשה שבא לפניו על עוף שנטל בשר בשוק והשליכו בין הדקלים של בר מריון, שמותר לו לבר מריון ליטלו. ואפילו היו רוב ישראל שם, שכן הבשר שאצל העוף דינו כאבוד מכל אדם וכ'זוטו של ים'.

לדעת רב האוסר לאכול בשר שנתעלם מן העין, מוצא אתה התר אכילה בעומד ורואהו משנטלו עד שהשליכו.

התוס' כתבו שאין הלכה כרב, ואף על פי כן צריך להעמיד שראינו שנטל הבשר מעיר שרובה טבחי ישראל, אבל בלאו הכי יש לחוש שהעוף הביאו ממקום שרובו כנענים. (ואין הדין מוכרח לדברי הכל — ערא"ש רשב"א וריטב"א). ואילו הרי"ף הביא ראיה מכאן שהלכה כרב שבשר שנתעלם מן העין אסור.

ה. רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריה לציפורי והתירוהו לו; משום מציאה — כרבי שמעון בן אלעזר, ומשום שחיטה — כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי. ופירש רבא שמדובר במקום שרובו כנענים ולכך הרי היא שלו, ואולם רוב השוחטים — ישראל הם, לכך מניחים שהשחיטה כשרה (ואילו היתה טריפה היו משליכים אותה לאשפה). וכן היה מעשה דומה ברבי אמי שמצא פרגיות שחוטות בין טבריה לציפורי והתירו לו.

דף כה

נד. א. אלו מציאות חייב להכריז עליהן?

ב. פירות או מעות שנמצאו ליד כלי שיש בו סימן, האם הם של מוצאם?

ג. מצא גוזלות מקושרים — מה דינם?

ד. מצא כלי באשפה (= ערימה של פסולת) — מה דינו?

ה. ספק הינוח — מהו ליטלו לכתחילה ומה הדין אם נטל? ומה הדין בודאי הינוח?

א. אלו חייב להכריז; —

מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא — שסתם כלי [בזמנם] יש בו סימן. וכן מעות בכיס או כיס כמות שהוא;

ציבורי פירות, ציבורי מעות — שמנין הציבורים סימן. ולרבא (כב): מקום ההנחה סימן, ולדבריו אפילו ציבור אחד מכריז;

שלשה מטבעות זה על גב זה. והוא שעשויים כמגדלים (כן שנו בברייתא וכן אמר רבי יצחק מגדלאה). לדברי רבי חנינא, דוקא כעין של שלשה מלכים, שאין גודל המטבעות שוה ומונחות כשהרחבה למטה והקטנה למעלה. ולרבי יוחנן אין חילוק בדבר.

ונראה שבמטבעות רבות מודה רבי חנינא שאפילו בגודל אחיד הוי סימן. (מהערות הגרשו"א — מובא ב'השבת אבידה כהלכה' עמ' קסא).

מקצת המטבע על חברתה ומקצתה על גבי קרקע — אינו מכריז (שאפשר שכך ארע בנפילה, ואין זה דרך הינוח). היו עשויות כשיר (= צמיד, כלומר במעגל), כשורה, כחצובה — הרי זה ספק (ולא יטול. רמב"ם ג"א טז, ב). היו מונחות בשיפוע כסולם, כל שאילו מכניס קיסם ביניהן ונוטלם בבת אחת (שרוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי) — חייב להכריז. כאבני בית קוליס, כלומר אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן — חייב להכריז.

הרי"ף השמיט סולם ובית קוליס. וערשב"א.

ומכריז 'מטבעות מצאתי' והלה אומר מנינם [ודוקא משלש ולמעלה אבל בשנים אין המנין סימן]. ולרבה אף המקום סימן. אבל שאר דברים אינם סימן במטבע, אפילו אמר לו חברו חדשה היא, נירונית היא, של מלך פלוני היא, ואפילו שמו כתוב עליה — לא אמר כלום, שאין סימן למטבע, שמא הוציאה ומאדם אחר נפלה.

לדעת הרמב"ן (הר"ן והרשב"א), דוקא שמו כתוב עליה וכד' אינו סימן (משמע שהרמב"ן לא גרס זאת בגמרא אלא דברי הרי"ף הם), כי חוששים למטבע אחרת ששמו כתוב עליה, וזו שנמצאה — כבר הוציאה ונפלה מאחר. אבל אם נתן בה סימן שנסדקה [באופן מסוים] — מחזיר. ומה שאמרו 'אין סימן למטבע' היינו בצורתה וטיבועה, כי הרבה מטבעות נטבעות בצורה אחת. ואין כן דעת הריטב"א;

כריכות ברשות היחיד. [לדעת האומר מקום הנחתם אינו סימן, מדובר בשיש בהם סימן כגון קשר שאינו רגיל, והואיל וברשות היחיד הם, אין הסימן עשוי לידרס, כדלעיל כב:]; ככרות של בעל הבית. [לדעת האומר סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, מדובר במקום שאין מצויים בהמה וכלבים. כדלעיל כג:];

גיזי צמר הלקוחים מבית האומן;

כדי יין וכדי שמן [רשומות, ובאופנים שהרושם מהוה סימן — כדלעיל כג:].

ב. מצא כלי ולפניו פירות, כיס ולפניו מעות — אם היו מקצת בפנים ומקצת בחוץ (ואפילו רק נשתייר מהם דבר מה בפנים. רב פפא, ללשנא קמא) — חייב להכריז, ואם נתן אדם סימן בכלי או בכיס, חייב המוצא להחזיר לו אף את הפירות והמעות.

לא היו מקצתם בפנים — לדברי רב זביד יש לחלק בין סוגי דברים שכשנשפכים מן הכלי נשאר מהם מעט בתוכו, שבאם לא נשתייר — הרי אלו שלו, כי יש להניח שממקום אחר באו ולא היו בכלי, ובין דברים העשויים להתגלגל לגמרי מן הכלי ללא שיוור (ונחלקו רש"י ותוס' בפשתן ובשאר פירות כיצד לדונם).

עוד אמרו אפשרות לחלק אם פתח הכלי פונה כלפי הפירות אם לאו. או גם תלוי בסוג הכלי, שאם יש לו אוגנים החוסמים את מה שבפנים, הרי אם לא נשאר כלום בפנים, ודאי לא מן הכלי נפל.

א. נראה לשיטת רש"י, כלל אחד לכל האופנים: כל שאפשר לתלות שנפלו מאותו כלי —

יחזיר, מלבד אם ישנה ריעותא. כגון שלא נשאר כלום בכלי ויש לו אוגנים; פתח הכלי אינו כלפי הפירות; פשתן שלא נשאר בתוכו (עפ"י יד דוד. וכיו"ב מבואר בשו"ת הרא"ש סו"י קה).

ב. כתב הרא"ש: להלכה אנו נוקטים להחמיר ככל התירושים, הלכך אם נשתייר בכלי — חייב להכריז אפילו פי הכלי אינו פונה כלפי הפירות ואפילו אין לו אוגנים. (וכן משמע ברמב"ם פרק טו. והטעם, כי שמא נהפך הכלי על ידי העוברים ושבים. עפ"י ריטב"א). ואם לא נשתייר — הרי אלו שלו רק אם פי הכלי פונה לפירות. ואולם גם אם פונה לפירות, אם יש לו אוגנים — הרי הפירות שלו, שבדבר זה אין מחלוקת.

ג. מצא גוזלות מקושרים [בכנפיהם, שהכל מקשרים כך ואין הקשר מהוה סימן. רב], הואיל והם מדדים אין המקום מהוה סימן (רב עוקבא בר חמא. ולרבה אף בלא"ה אין מקום סימן). ואולם אם מצאן אחר

הגפה (= קיר) או אחר הגדר או בשבילים שבשדות, מקומות המשתמרים קצת (תוס') — הרי זה לא יגע בהם, שיש להסתפק שמא הניחום בעליהם מדעת ויבואו אחר כך ויטלום. [עבר ונטלם — לא יחזיר, וכדלהלן].

בתוס' מבואר שאם אינם מדדים, הרי המקום מהוה סימן (לרבא) ולפיכך יטול ויכריז. ואילו הרשב"א כתב שאם אינם מדדים הרי זה כודאי הינות, כי אין לחוש שבאו מעלמא, הלכך לא יגע בהם.

ד. מצא כלי באשפה; אם טמון ומכוסה — לא יגע בו (שאינן זו אבידה שמוזהר עליה ב'לא תוכל להתעלם', שמשתמר הוא. רש"י). ואם מגולה — נוטל ומכריז. [ובעיר שרובה כנענים — בין כך ובין כך אינו חייב להכריז. עפ"י גמרא לעיל כד-].

אם היו כלים קטנים כגון סכין והימנך (= מין מזלג) שיתכן שהושלכו עם הפסולת בלא משים — נוטל ומכריז (רב זבד).

ואפילו בכלים גדולים, אם נמלכו לפנות האשפה — חייב להכריז (רב פפא). כי שמא המפנה לא יראה האבידה וישליכנה. (תוס'). ואולם אם היתה עומדת מראש לפנות, הרי זו אבידה מדעת ואין חייב ליטול ולהחזיר. א. שני התירוצים שבגמרא, של רב זבד ורב פפא — הלכה הם (רא"ש).

ב. מבואר מדברי התוס' (כד. ד"ה בטמון) שלדעת האומר יאוש שלא מדעת הוי יאוש, אפילו באשפה שנמלכו לפנותה אין חייב להכריז, כיון שבעליה עתיד להתיאש כשיודע לו שאינה שם. [ונראה לכאורה שאם המוצא בעצמו הוא המפנה, חייב ליטלנה ולהכריז, שהרי בכך שהוא מפנה הוא מאבד בידים חפץ של חברו. רק כשאחרים באים לפנות, אין חייב המוצא להחזיר, כי כבר נעשית אבודה בכך שעתה היא אשפה העשויה ליפנות].

ה. אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: כל ספק הינות (בדבר שאין בו סימן) — לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר.

א. לדעת הרמב"ם וש"ע אם עבר ונטל — זכה בו. ושאר ראשונים חולקים וסוברים יהא מונח עד שיבא אליהו. וכן פסק הרמ"א.

ב. דבר שיש בו סימן [ולהלכה אף מקום מהוה סימן, מלבד בגזולות מדדין וכד'] — יטול ויכריז. כן הוכיחו ראשונים מהגמרא. ופרשו התוס' הרא"ש והר"ן, דוקא במקום שמשתמר קצת, והרי נוח לבעלים שהמוצא יטול ויכריז, מאחר ואינו שמור היטב, אבל מקום המשתמר לגמרי, כגון כלי טמון באשפה שאינה עומדת ליפנות — אפילו יש בו סימן לא יגע בו.

ולדעת הרמב"ם (טו,א) אפילו יש בו סימן לכתחילה לא יטול, לפי שמטריח את הבעלים לחזר אחריו. ואם נטל — יכריז. [בספר נתיבות המשפט העמיד דברי הרמב"ם בדבר שאין בו סימן אלא מקום, דמה נפשך, אם הגיח הלא עשה כן מדעת, ואם נפל — אין מקום סימן, אבל דבר שיש בו סימן בגופו, יטול ויכריז כי שמא אבידה היא].

ג. רש"י פירש 'לא יחזיר' — למאבד, כיון שאין לו סימן. ושאר הראשונים חולקים ומפרשים לא יחזירנה למקומה; —

התוס' צדדו, וכן כתבו הרא"ש והריטב"א, שאפילו הגביהה ולא זו משם — לא יחזיר, כי כיון שמדובר במקום שהוא משתמר קצת, לא נתיאשו הבעלים [ואילו היה יודע מי בעליה,

חייב להחזיר לך] והרי אפשר שבעליה שכחה שם, הלכך משהגביה נתייב בשמירתה מספק עד שתבוא ליד הבעלים.

והרמב"ן נקט לעיקר (עפ"י הירושלמי) שרק אם הלך למקום אחר ואפשר שהבעלים באו ולא מצאוה — לא יחזיר, אבל אם עודנו שם — יחזיר [בדבר שאין בו סימן], שכיון שאינו מצווה להחזיר מעיקרא, לא נתייב בשמירתה אם החזירה למקומה. ועוד שהרי הוא מחזיר לרשות הבעלים, שהרי הניחו שם לדעת. וכן כתבו הרשב"א והר"ן.

ד. בודאי הינוח — לדעת התוס' והרא"ש, אם המקום משתמר קצת, אם יש בו סימן יטול ויכריז, ואם אין בו סימן — לא יטול, ואם נטל — לא יחזיר, ואפילו לא זו משם — שכבר נתייב בהשבתה הואיל ואינו שמור כל כך באותו מקום. מלבד אם הדרך להגיה שם וכן רצון הבעלים, ואין לתלות ששכחה — כגון פועלים המניחים טלית וקרדום בצד גדר השדה. ובמקום המשתמר לגמרי — לא יגע בו, ואם נטל — יחזיר מיד. ואם נטלו והלך למקום אחר ויש לחוש שמא בינתים באו הבעלים ולא מצאו — לא יחזיר אלא יכריז והבעלים יבואו ויתנו סימן.

והרשב"א והר"ן כתבו שבודאי הינוח לא יטול אפילו יש בו סימן [ואין חילוק אם משתמר היטב אם לאו]. ואם נטל ולא זו משם — יחזיר למקום שהיתה, בין יש בו סימן בין אין בו. ואם זו משם — לא יחזיר.

אם ניכר שהבעלים נתיאשו, אפילו בהינוח ודאי — הרי אלו שלו (כמבואר בדין מצא בגל ובכותל ישן, דשתיך טפי. ובתוס').

ה. במקום שאינו משתמר כלל, הכל מודים שבדבר שיש בו סימן יטול ויכריז. ובדבר שאין בו סימן — הרי אלו שלו. ואין חילוק בין ספק הינוח לודאי הינוח או דרך נפילה. [נראה שבדרך הינוח, גם במקום שאינו משתמר, אם כפי המציאות הוא משתמר לזמן קצר, הלא אפשר שיחזור ליטלו מיד ואין כאן יאוש].

דפים כה — כו

נה. מה דין המציאות דלהלן?

א. מצא בגל ובכותל ישן.

ב. מצא בכותל חדש.

ג. מצא בתוך בית המושכר לאחרים; מצא אבידה בפונדק.

א. מצא בגל ובכותל ישן — הרי אלו שלו. ופרשו בגמרא, באופן שניכר שמונחים שם זמן רב, כגון מטבעות ישנות שהעלו חלודה רבה, שאין אדם מניח חפציו למשמרת למשך זמן כזה, וודאי אינם שייכים לבעל הבית.

ב. מצא בכותל חדש, בתוך חורים הפונים לרשות הרבים; מחציו ולחוץ — שלו. מחציו ולפנים — של בעל הבית. היה רוחב הכותל ממולא מהם — חולקים. ואפילו היה הכותל משופע לצד אחד, אין אומרים הניחום בצד הגבוה ונתגלגלו.

ומדובר בדברים שאין הוכחה מאיזה צד הניחום, כגון מוכים או פלטה של כסף, אבל כגון סכין וכיס,

יש להניח שהניחום מכיוון הקת או השנצים (שרוך או רצועה לקשידה); הלכך היו כלפי פנים — הרי אלו של בעה"ב. כלפי חוץ — הרי אלו שלו (רב אשי).

פרשו רש"י ותוס' שמדובר בחפצים שניכר עליהם שמונחים שם זמן רב, כגון שהעלו חלודה, ולכך אפילו יש בהם סימן — כבר בקשו בעליהם ולא מצאו ונתיאשו. ומחציו ולפנים הרי הם של בעה"ב, שאינו שוכח חפציו ימים רבים. [או משום שאין יאוש מועיל בדבר שברשותו להפקיע בעלותו. רמב"ן ועוד].

ג. מצא בכותל (מחציו ולפנים) או בתוך הבית [וניכר שזו 'אבידה'], אם היה מושכר לאחרים — הרי אלו שלו. ואמר ריש לקיש משום בר קפרא: כגון שעשאו פונדק לשלשה בני אדם, שהמאבד מתיאש. והעמיד רב מנשיא בר יעקב, שעשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים (לפרש"י ורשב"א, אפילו לאחד. ולדעת התוס' שלשה דוקא. עמהרש"א). ורב נחמן אמר רבה בר אבוח: אפילו שלשה ישראל, מאחר ובקש מהשנים האחרים ולא החזירו לו, הריהו מתיאש (ואפילו יש בו סימן. תוס'). אבל השכירו לאחד — יש לילך אחר האחרון שגר שם, כי יש להניח שהדיירים הקודמים כבדו וחפשו בכל הבית טרם יציאתם.

א. אם מצא בגומה עמוקה או סדק עמוק וכד', שאינו נבדק בכיבוד — אפילו השכירו לאחד, אין הולכים אחר האחרון אלא הרי אלו שלו (עפ"י תוס').

ב. מבואר בתוס' (ואין בדבר מחלוקת. עש"ך רס, י) שאם עדיין השוכר גר שם — הוא האחרון. ואם בעל הבית דר עם השוכרים וכל השוכרים יצאו — הרי בעל הבית דר שם אחרון, ובין אם היו שם נכרים או יהודים — הרי אלו של בעל הבית, ואפילו אם אין סימן בחפץ, אינו מתיאש.

דין מעות שנמצאו בירושלים ובהר הבית — יתבאר אי"ה בשקלים יא.

דף כו

נו. מה הדין במקרים הבאים?

א. ראה סלע שנפל משנים, או משלשה — מה דינו?

ב. ראה שנפל זוז מחברו בחולות, ומצאו ונטלו, וראה שהמאבד מביא כברה לחפש בחול?

א. אמר רב נחמן: ראה סלע שנפל משנים — חייב להחזיר, שזה שנפל ממנו אינו מתיאש, כי מקוה שיחזיר לו זה שעמו על ידי שיתבענו (אם ע"י שיתבע ממנו להשבע (רש"י. וע' שו"ת הרשב"א ח"ב סח). או יתבענו בפני רבים ויתבייש ויודה (עתוס'). או שיתפוס משלו רא"ש). ואם אין יודע ממי נפל — יהא מונח בידו עד שיבוא אליהו.

אבל היו שם שלשה — אינו חייב להחזיר, שהמאבד מתיאש. אמר רבא: אם יש באבידה 'שוה פרוטה' לכל אחד מהם — חייב להחזיר אפילו בשלשה, כי אפשר שהם שותפים בו ונאמנים זה על זה ואין כאן יאוש (שאומר, אחד מן השותפים מצאה ולצערני הוא שותק ולאחר זמן ישיב לי). ויש אומרים שרבא אמר אפילו אין שם אלא שתי פרוטות חייב להחזיר, כי שמא שותפים הם ואחד מחל על חלקו לחבריו, והרי יש שוה פרוטה לכל אחד מהשנים. (וכן הלכה (רי"ף). ודוקא שתי פרוטות, אבל פחות מכן לא, שאין לחוש שמא מחלו השנים לאחד. (עפ"י רשב"א ורא"ש).